

RECENZIE – BOOK REVIEW

Gabriel Bebeșelea, *Musica ricercata sau 11 povestiri muzicale surprinzătoare*, Ed. Humanitas, București, 2024, 347 p.

Gabriel Bebeșelea, cunoscut dirijor român la pupitrul unor mari orchestre din țară și străinătate, se dezvăluie în calitate de cercetător și promotor neobosit al manuscriselor muzicale și al documentelor de arhivă, reușind să scoată la iveală surprinzătoare povestiri,

© Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Graeco-Catholica Varadiensis.

Published by Babeș-Bolyai University.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

întâmplări și personaje extraordinare, legături între muzicieni născuți pe teritoriul actual al României (Bela Bartók, György Ligeti, Erich Bergel) sau având tangențe cu el (Michael Haydn, Franz Liszt, Johannes Brahms, Joseph Joachim), dar mai ales să argumenteze cu acribie și pasiune emergența publicării compozițiilor nepublicate, îndeosebi cele ale lui George Enescu, corolar al întregului demers narativ al cărții.

Cartea *Musica ricercata sau 11 povestiri muzicale surprinzătoare* se naște după o lucrare cu același titlu l-a compozitorului György Ligeti, o colecție de 11 miniaturi muzicale pentru pian, ce reunește și sintetizează stiluri diferite ale muzicii din Renaștere și Baroc (Girolamo Frescobaldi, Johann Sebastian Bach) cu cele ale muzicii secolului al XX-lea (Arnold Schönberg, Béla Bartók. etc.), toate „cercetate” și „ricercarizate” prin filtrul genului muzical instrumental al barocului italian timpuriu – *ricercarul*².

Principiul organizator al compoziției lui György Ligeti l-a inspirat pe Gabriel Bebeșelea să scrie această carte, cu același titlu și același număr de povestiri, a căror titluri provocatoare³ stârnesc instant curiozitatea cititorului. Fiecare povestire constituie

¹ Titlul *Musica ricercata* este un joc de cuvinte, specific profunzimii și gândirii lui György Ligeti, ce trimite pe de o parte, înspre „cercetare” (*ricerca*) iar, pe de altă parte, prin substantivizarea verbului *ricercare* (a cerceta) face o asociere omonimică cu genul muzical instrumental din barocul italian timpuriu - *ricercar* (în italiană *ricercare* sau *ricercata*), trimite la muzica „ricercarizată” Astfel, *Musica ricercata* înseamnă muzică „cercetată” și muzică „ricercarizată”. În BEBEȘELEA Gabriel, *Musica ricercata*, Humanitas, București, pp. 7-8.

² „Ricercarul este o piesă instrumentală, cu o structură destul de liberă, după modelul motetului vocal. Creată mai întâi pentru lăută, apoi pentru orgă sau clavecin, această formă cu un caracter mai sobru decât al cântonei, apare la începutul secolului al XVI-lea. Italienii o numesc *ricercar*, *fantasia* sau *capriccio*, englezii - *fancy*; dar această formă este cultivată și în Spania, Germania sau Franța. În secolul al XVII-lea, *ricercarul* capătă o nouă formă, urmând direcția impusă de Titelouze, Sweelinck, Frescobaldi și Fröbenger, el evoluează spre fugă, ducând astfel la nașterea acesteia. În secolul al XVIII-lea, acest termen se mai întrebuințează doar pentru a desemna, destul de paradoxal, un tip de fugă construită într-o manieră particulară sobră. Se bazează pe dezvoltarea continuă subtilă și variată din punct de vedere contrapunctic a unei teme și a variantelor ei”. HODEIR André, *Formele muzicii*, trad. din lb. franceză Daria Laura Bârsan și Corina Neacșu, Grafoart, București, 2007, pp. 90-91.

³ I. *Ligetezia sau cum să ajungi celebru la Hollywood fără știrea ta*; II. *Hidin Haydn în Transilvania: Simfonia sibiană sau povestea unui fake news românesc*; III. *Te Deum interpretat la Iași în 1789 de 300 de muzicieni și...tunuri*; IV. *La foresta d'Hermanstad: Napoleon și opera cu acțiune la Sibiu*; V. *Wunderkind-ul transilvănean la Queen Victoria*; VI. *Franz List huiduit și povestea primei Rapsodii române*; VII. *Brahmsilvania sau cum Timișoara și Sibiu au ajutat la finalizarea Concertului pentru vioară de Brahms*; VIII. *Afacerea Dreyfus și George Enescu*; IX. 1881; X. *Funeraliile reginei Carmen Sylva și tezaurul lui George Enescu trimis la Moscova*; XI. *Sinestezia messiaenică*.

un fragment din marele concept al autorului cu privire la modalitatea „cercetării” și „ricercarizării” muzicii: accesul direct la manuscrisele muzicale și apropierea de compozitori prin cunoașterea vieților acestora în sânul problemelor sociale și al regimurilor politice sub care au trăit, iar unii au și luptat să supraviețuiască. Cititorul va nota preocuparea atentă, pasiunea și acribia autorului în a dezvălui experiențele de viață ale protagoniștilor, absurdul și abominabilul fanatismelor ideologice de tip antisemit, bolșevic, nazist sau comunist cu care unii s-au confruntat, hidoșenia și inumanitatea acestor regimuri, orchestrarea pervers narcisistă, urmărită până la paroxism, a condamnărilor și amenințărilor cu moartea împotriva unor minți de geniu precum György Ligeti, Bela Bartók, Erich Bergel; totodată, pe firul povestirii, cititorul va tresări de teama riscului de pierdere a unor compoziții încă nepublicate, de exemplu povestea tezaurului enescian ajuns la Moscova și repatriat ca prin miracol. Doar o abordare completă, bazată nemijlocit pe „cercetarea” manuscrisului muzical și pe cunoașterea vieții compozitorului, raportată la timpul și spațiul în care acesta a trăit, va putea permite dirijorului o interpretare („ricercarizare”) desăvârșită a muzicii în sala de concert.

Prin *Musica ricercata* cititorul obișnuit dar și cel specializat, va reuși să se apropie mai mult de muzica clasică, să înțeleagă legăturile acesteia cu alte științe, cu sistemele de referință pe care se bazează; va înțelege momentele istorice importante care au condus la revoluționarea unor concepte tradiționale, precum și meritele unor muzicieni geniali care au avut legături cu totul surprinzătoare cu spațiul geografic al României. Dincolo de firele narative ale celor 11 *povestiri muzicale surprinzătoare*, autorul dezvăluie, ca o datorie de suflet, emergența unui proiect: publicarea compozițiilor finalizate, neîncheiate, schițe, notițe, note izvorâte din inima și mintea strălucitului compozitor George Enescu. Acest deziderat constituie corolarul întregului demers de cercetare (*ricercare*) și „ricercarizare” a muzicii, însuși crezul autorului. *Musica ricercata* este o carte despre muzicieni și muzică, despre vieți și opere de geniu confruntate cu propriul destin, propria istorie; o carte care provoacă, prin talent narativ, uimire, curiozitate, stârnire a unui sentiment de mândrie la descoperirea gradului de înfrățire și sintonizare a marilor genii ale Europei și a muzicii acestora, cu muzicienii și muzica de pe teritoriul României; nu de puține ori, însă, povestirile induc, printr-o tainică relație de empatie cu destinul personajelor, stări de tristețe, durere și revoltă pentru copleșitoarele și ireparabilele nedreptăți la care, unele dintre ele, au fost supuse. Este o carte care prin forma de expunere, povestirea, vorbește *altfel* despre muzică,

adresându-se, deopotrivă, atât categoriei cititorului, atent la litera povestirii, cât și a ascultătorului sensibil, atent la „modulațiile,, rezonanței afective a povestitorului de-a lungul celor *11 povestiri muzicale surprinzătoare*.

Radu-Ioan MUREȘAN

*Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Teologie Greco-Catolică,
Departamentul Oradea. E-mail: radu.muresan@ubbcluj.ro*